

QANDLI DIABETDA YURAK-QON TOMIR ASORATLARI RIVOJLANISHI

Xaydarova Shohista Abduqaxxor qizi

Xamroqulova Azizaxon Boxodir qizi

*Quva Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi tibbiyot texnikumi
maxsus fan o'qituvchilari*

Annotatsiya: Ushbu maqolada qandli diabet kasalligida yurak-qon tomir tizimi asoratlarning rivojlanish mexanizmlari, xavf omillari, klinik ko'rinishlari, diagnostika usullari hamda profilaktika choralarining ahamiyati yoritilgan. Qandli diabet metabolik buzilishlar orqali ateroskleroz, arterial gipertoniya, yurak yetishmovchiligi va tromboz kabi og'ir asoratlarga olib keladi. Erta tashxis, glyukozani nazorat qilish va sog'lom turmush tarziga rioya qilish yurak-qon tomir kasalliklari xavfini sezilarli kamaytiradi.

Kalit so'zlar: qandli diabet, yurak-qon tomir kasalliklari, ateroskleroz, diabetik angiopatiya, gipertoniya, insulin rezistentligi, profilaktika.

Annotation: This article discusses the development of cardiovascular complications in diabetes mellitus, including mechanisms, risk factors, clinical manifestations, diagnostic methods, and prevention strategies. Diabetes contributes to atherosclerosis, hypertension, heart failure, and thrombosis through metabolic disturbances. Early diagnosis, glycemic control, and a healthy lifestyle significantly reduce cardiovascular risks.

Keywords: diabetes mellitus, cardiovascular diseases, atherosclerosis, diabetic angiopathy, hypertension, insulin resistance, prevention.

Kirish

Qandli diabet — insulin yetishmovchiligi yoki to‘qimalarning insulinga sezgirligi pasayishi bilan kechadigan surunkali metabolik kasallikdir. Bugungi kunda ushbu kasallik butun dunyoda keng tarqalgan bo‘lib, nogironlik va o‘limning asosiy sabablaridan biri hisoblanadi. Diabet nafaqat uglevod almashinuvini, balki yog‘ va oqsil almashinuvini ham buzadi, natijada yurak-qon tomir tizimida jiddiy patologik o‘zgarishlar yuzaga keladi.

Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, qandli diabet bilan og‘rigan bemorlarning aksariyati yurak-qon tomir kasalliklari sababli hayotdan ko‘z yumadi. Shu sababli ushbu asoratlarning rivojlanish mexanizmlarini o‘rganish va ularning oldini olish dolzarb masalalardan biridir.

Asosiy qism

1. Yurak-qon tomir asoratlarning rivojlanish mexanizmi

Qandli diabetda giperglikemiya qon tomir endoteliyiga zarar yetkazadi. Natijada:

Tomir devorlari qalinlashadi

Elastiklik kamayadi

Qon aylanishi buziladi

Insulin rezistentligi lipid almashinuvini izdan chiqaradi, bu esa xolesterin to‘planishiga va ateroskleroz rivojlanishiga olib keladi. Oksidlovchi stress va yallig‘lanish jarayonlari tomir devorlarini yanada shikastlaydi.

2. Eng ko‘p uchraydigan yurak-qon tomir asoratlari

Ateroskleroz

Diabetda ateroskleroz tez rivojlanadi. Qon tomir devorida lipidlar to‘planib, tomir torayadi va yurakka qon yetib borishi kamayadi.

Arterial gipertoniya

Diabet bilan og‘rigan bemorlarda yuqori qon bosimi keng tarqalgan. Bu yurak mushagiga ortiqcha yuklama beradi.

Ishemik yurak kasalligi

Koronar arteriyalar torayishi yurak mushagining kislorod bilan ta‘minlanishini buzadi.

Yurak yetishmovchiligi

Surunkali giperglikemiya yurak mushagini zaiflashtirib, uning nasoslik funksiyasini pasaytiradi.

3. Diabetik angiopatiya

Diabetik angiopatiya qon tomirlarining shikastlanishi bilan kechadi.

Mikroangiopatiya:

Kapillyarlar zararlanadi

To‘qimalarga kislorod yetkazilishi kamayadi

Makroangiopatiya:

Yirik arteriyalar shikastlanadi

Infarkt va insult xavfi ortadi

4. Diabetik kardiomiopatiya

Diabet yurak mushagining strukturaviy o‘zgarishlariga olib keladi:

Yurak devori qalinlashadi

Fibroz rivojlanadi

Yurak qisqarish kuchi kamayadi

Natijada yurak yetishmovchiligi yuzaga keladi.

5. Tromboz xavfining oshishi

Diabetda qon ivuvchanligi ortadi va tromb hosil bo'lish ehtimoli kuchayadi.

Asoratlari:

Miokard infarkti

Insult

Periferik arteriya trombozi

6. Metabolik sindrom va yurak xavfi

Metabolik sindrom diabet bilan birga yurak kasalliklari xavfini oshiradi.

Tarkibiy qismlar:

Qorin semizligi

Gipertoniya

Dislipidemiya

Insulin rezistentligi

7. Xavf omillari

Quyidagi omillar yurak asoratlari rivojlanishini tezlashtiradi:

Semizlik

Kamharakat turmush tarzi

Chekish

Noto'g'ri ovqatlanish

Stress

8. Erta diagnostika

Yurak-qon tomir asoratlarini erta aniqlash muhim ahamiyatga ega.

Tekshiruv usullari:

Elektrokardiografiya (EKG)

Ehokardiyografiya

Lipid profili

Glikozillangan gemoglobin (HbA1c)

9. Profilaktika choralar

Sogʻlom turmush tarzi

Jismoniy faollikni oshirish

Tuz va yogʻli ovqatlarni cheklash

Meva-sabzavotlarni koʻpaytirish

Tibbiy nazorat

Qon glyukozasini nazorat qilish

Qon bosimini oʻlchash

Xolesterinni tekshirish

Dori vositalari

Gipoglikemik preparatlar

Antigipertenziv dorilar

Antiplaetlet vositalar (zaruratga koʻra)

Xulosa

Qandli diabet yurak-qon tomir tizimiga jiddiy zarar yetkazuvchi kasallik boʻlib, ateroskleroz, gipertoniya, yurak yetishmovchiligi va tromboz kabi asoratlarning rivojlanishiga sabab boʻladi. Ushbu asoratlarni kamaytirishda glyukozani nazorat qilish, sogʻlom turmush tarzini olib borish va muntazam tibbiy koʻrikdan oʻtish muhim ahamiyatga ega. Erta diagnostika va profilaktika choralarini kuchaytirish orqali bemorlarning hayot sifatini yaxshilash va oʻlim koʻrsatkichlarini kamaytirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

Jahon sogʻliqni saqlash tashkiloti (WHO). Diabetes mellitus va yurak-qon tomir kasalliklari boʻyicha hisobotlar, 2023.

Oʻzbekiston Respublikasi Sogʻliqni saqlash vazirligi. Qandli diabetni boshqarish boʻyicha milliy klinik tavsiyalar, Toshkent, 2022.

American Diabetes Association. Standards of Medical Care in Diabetes, 2024.

Braunwald E. Heart Disease: A Textbook of Cardiovascular Medicine. Elsevier, 2021.

Yusuf S., Reddy S., Ounpuu S. Global burden of cardiovascular diseases, Circulation Journal.

International Diabetes Federation. IDF Diabetes Atlas, 2023.

Dedov I.I. Diabetologiya. Moskva, 2020.

Zimmet P., Alberti G. Metabolic syndrome and cardiovascular risk, Lancet.